

היכלי תורה

רשת
שיעורי
תורה

פרנס החודש
להחזקת שיעורי התורה
לעילוי נשמת הרב משה
בן הר"ר יוסף זצ"ל לוינגר
נלב"ע ב' תמוז תשל"ג
ה'תשנ"ח צ"ח תחי לאוויש זצ"ל

ערשיק פרי פנחס י"ח תמוז תשס"ו * דף היומי: בבלי: יומא ל"ז ירושלמי: מעשרות י"ב

עשיית מצוה בדברים נאים ומשובחים

ידועים דברי רבנו עקיבא אייגר שציווה להדפיס את ספרי הקודש בהידור ובדפוס משובח ונאה. באומרו שעי"ז מתרחבת דעת האדם ולימודו יערב עליו.

כדבר הזה אנו מוצאים בדף היומי של השבוע הבעל"ט לענין הקטרת הקטורת. וכך שנינו במשנה (יומא לט:): אמר רבי יוסי בן דולגאי: עזים היו לאבא בהרי מכמר והיו מתעטשות מריח הקטורת. אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: סח לי זקן אחד, פעם אחת הלכתי לשילה, והרחתי ריח קטורת מבין כותליה. ורבותינו הראשונים פתחו לנו פתח וצוהר להבין את טעמי מצות הקטורת בבית המקדש, וכך כתב החינוך בספרו (מצוה ק"ג): משרשי מצוה זו, גם כן להגדיל כבוד הבית ולהיות מעלתו ומוראו על פני כל אדם. ואי אפשר להגדיל דבר בלב בן אדם ומחשבתו רק בדברים שהוא חושב אותם לגדולה וימצא בהם תענוג ושמחה. וידוע כי ענין הריח הטוב הוא דבר שנפש אדם נהנית בו ומתאוה אליו ומושך הלב הרבה, וריח הקטורת היה הטוב שאפשר ליעשות על ידי אדם, עד שאמרו זכרונם לברכה בפרק אמר להם הממונה, כי מריחו היו מריחין בו בשעת הקטרה מריחו עד ירושלים.

הרי לנו שכדי להגדיל מצוה בנפש האדם, אפשר לעשות רק בדברים שהאדם חושב אותם לגדולה וימצא בהם תענוג ושמחה. כלשונו של בעל ספר החינוך. וזהו גם מטרתם של העוסקים בעבודת הקודש, להרחיב את נפש האדם, בדברים נאים ומשמחים, בתורה מפוארה ובכלי מפואר.

כיום, כשניתן להדפיס דברי תורה בקלות יחסית מכפי שהיה ניתן בדורות עברו, הרי שאם בדורות ההם כתב בעל ה"פלא יועץ" זיע"א וזה לשונו: "רבה טובת הדפוס בעולם אשר על ידה יגדיל תורה ויפוצו מעיינותיה חוצה", ולכן הוא גם ממליץ בדבריו לעשירי העם "כי כמעט אין כסף שיהא נחשב למצוה רבה כזו", והמשתתף בהדפסת הספרים "צדקתו עומדת לעד לדור דורים", ובזה זכה בשני עולמות: "קנה לו חיים עולם הבא וגם העולם הזה, כסף כסף ריבה", הרי שבדורנו אנו, שחשים אנו את הצמאון האדיר לתורה, להבין את התורה, להתייגע בה, להעשיר את הלימוד בכמות ובאיכות, ראוי שנחזק את ידי העושים במלאכה, וברכת ה' עליהם תחול.

נושאי הידף בעלון:

בביאור מנהג העולם להדפיס פרשיות התורה בחומשים ובסדורים (יומא ל"ז)

לשוב למצרים בזמן הזה (יומא ל"ח)

מאכלות אסורים שאוכלם באונס אם מטמטמים (יומא ל"ט)

האם יש איסור הזכרת השם לבטלה בכתיבת השם (יומא מ')

האם לומר: 'אנא השם' ילפני ה' תטהרו' בהזכרת השם (יומא מ"א)

תענית ביום שמת רבו (יומא מ"ב)

חרש שהתחנך בבית חינוך להרשים האם דינו כשוטה (יומא מ"ג)

כותבים (היכלי תורה):

© טבילה במקוה חמה בשבת

אנו נהנים לקבל מעת לעת את עלונם הנכבד "היכלי תורה" ותקוותנו כי בקרוב יוכל לצאת במהדרה מורחבת, כראוי וכיאות להיכלי תורה שמקומם הטבעי בתוך היכלי התורה, ולא בתוך ההימלים. בעקבות המאמר שצייתם על "טבילה במקוה חמה בשבת", ברצוני לציין כי לאחרונה הובא ב"עולם החסידות" כמה וכמה דברים בעניין זה, ביניהם נכתב על הגאון הסטייפלער שהיה הולך כל שבת למקוה ב"ויז'ניץ", אך היה נכנס למקוה של יום שישי ולא למקוה שחוממה לכבוד שבת. כמו כן פורסם שם על מנהגו של מרן ה"חפץ חיים" שראהו טובל בליל שב"ק לאחר חצות, אך לא התלבש מיד, אלא המתין עד שגופו יתייבש מאליו, ורק אחר כך התלבש.

בגין ואלו בעבודת הקודש
משנת קניאן בית שמש

© תשובה ל'לחידודא'

ראיתי בעלון לפרשת חוקת, שהקשה הרב נתחום סופר על מה שאמרו בגמרא יומא (כט.) מיגמר בעתיקתא קשיא מחדתא ממה שאמרו בנדרים להיפך. הנה מדברי רש"י יומא משמע שעתיקי היינו דוקא דבר שלמד לפני הרבה זמן ושכחו כבר משא"כ בנדרים הכוונה לחזור מה שלמדו לא מזמן. ולכן באמת כתב הפתחי תשובה הלכות תלמוד תורה (יו"ד ס' רמה סק"ו) שנראה לו שכש"כ שאין ללמוד עם הילדים דבר ישן שלמדו לפני זמן רב כיון שמגמר בעתיקי יותר קשה. וראה ערוך השלחן (שם סעי' יב) שחולק על הפתחי תשובה בזה, וסובר שמה שאמרו מיגמר בעתיקתא וכו' היינו דוקא כשולמד בעיון, אבל בלימוד של תינוקות אינו כן.

בבית הקודש
הרב שמש צבי קדימין

העלון יו"ל ע"י המרכז העולמי להפצת הדף היומי
"זכרון משה"
טל': 02-5377604

העלון מופץ בלמעלה מ-10,000 תיבות דוא"ל עי"י רשת "היכלי תורה": 03-5422711 פקס: 1599-55-30-55 דוא"ל: tora10@nana.co.il להצטרפות לקבלת העלון נא לשלוח אימייל לכתובת הנ"ל. הערות והארות יתקבלו בברכה!

יום שישי י"ח תמוז

יומא ל"ז

בביאור מנהג העולם להדפיס פרשיות התורה בחומשים ובסדורים ולתלות בבית הכנסת פרשת פיטום הקטורת

שמעת מינה כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה, אמר ריש לקיש משום רבי ינאי באלף בי"ת.

פסק השו"ע (יו"ד סי' רפג ס"ב) שאסור לכתוב מגילה בפני עצמה, וכן אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה. וכן הוא שיטת הרמב"ם. ולפי דבריהם אין היתר לכתוב בסדורים פרשיות דקריאת שמע ופרשיות התורה לקריאת התורה שני וחמישי. אמנם דעת הרי"ף ועוד ראשונים שהתירו לכתוב משום 'עת לעשות לה' הפרו תורתך', שמאחר ואין הכל יודעים בעל פה ואין לכל העולם חומשים, יבואו לידי ביטול קריאת שמע ותפלה. והביאם הש"ך (סק"א), וכתב שכן דעת הב"ח ושכך המנהג פשוט בכל המדינות. והנה במקדש מעט כתב בשם התשב"ץ שאינן האיסור אלא בכתב אשורית. ולדבריו יש להתיר אפילו בלא ההיתר דעת לעשות לה'. אמנם ממשמעות הפוסקים משמע לאסור אם לא בכתב משיטא.

ומצינו בשו"ת מהרי"ט (ח"ב או"ח סי' ג) שנשאל מה שנהגו בקצת ק"ק שרוצים לפאר בית ה' ולעורר הלבבות לשוב בתשובה שנהגו לכתוב בחתיכות נייר פסוקים מעניינא דיומא, כגון ביום הכפורים 'כי קדוש היום לאדונינו' וכגון 'כי ביום הזה יכפר עליכם' ושמע ישראל וכיוצא בזה, ותולין אותן בבית הכנסת, ובבוא כל אחד ואחד לבית הכנסת צופה ומביט בפסוקים ושב בתשובה בכל לבו. ומסיק לאסור מהא דנפסק בשו"ע שאסור לכתוב פסוקים ופרשיות, ומכל מקום כתב שאם הוא מנהג קבוע מאבותיהם נוחי נפש, לא הייתי מוחה בידם מאחר שיש להם יתד להתלות מדברי הרי"ף ז"ל, ושמא הרבנים הראשונים הורו להם כן.

גם הט"ז כתב שאותם שכותבין פסוקים על הכותל לאיזה סימן טוב לאו שפיר עבדי, דהתורה חתומה ניתנה. וכן כתב המ"ב (סי' תלח ס"ק ב) בשם אחרונים שאסור לכתוב פסוק בסוכות תשבו' ולתלותו בסוכה. אמנם הבני יונה כתב להתיר אפי' במקום שאין צורך כולי האי, כגון לכתוב על כותלי בית המדרש פסוקי מוסר ויראה. וכתב במקדש מעט שהוא כיון שהתירו באופנים מיוחדים משום עת לעשות לה', כיון דאישתרי אישתרי. וכן כתב המג"א והמ"ב (סי' מ) להתיר.

יום שב"ק י"ט תמוז

יומא ל"ח

לשוב לארץ מצרים בזמן הזה

שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים.

כתב הריטב"א ז"ל: ואע"ג דכתיב 'לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד', כבר פירשו בסיפרי לגור שם אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולכבוש את הארץ. ומיהו תמיהא מילתא על מה סמכו העולם לגור בזמן הזה במצרים כגון הרמב"ם ז"ל וכמה גדולים אחרים, ויש אומרים שאותן עיירות כבר נתבלבלו ונחרבו ואלו עיירות אחרות הן שנתיישבו אחרי כן. וה"ר אליעזר ממיץ תירץ שלא אסר הכתוב אלא להולך בדרך ההוא שמארץ ישראל והמדבר למצרים דהכי כתיב קרא 'לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד'. והנכון יותר שאין האיסור ההוא אלא בזמן שישראל שרויין על אדמתם, אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי הארץ כל חוצה לארץ אחד הוא, ואין איסור אלא שלא לצאת מדעת מן הארץ לחוצה לארץ. ע"כ.

גם החיד"א כתב בספרו שו"ת חיים שאל (ח"א סי' צא) דן בענין זה, והביא מרבינו בחיי (פ' שופטים) שהאיסור לדור למצרים הוא מצות שעה שהיו רשעים מאד, אולם אינה מצות דורות שיאסור הכתוב הדירה במצרים לעולם, דהרי אנו רואים כמה קהלות דרים שם. והקשה על דבריו מהא דמבואר בסוף מסכת סוכה שנענשו אנשי אלכסנדריא, ומבואר שהוא מצוה לדורות, היפך דברי רבינו בחיי. וכן הביא מספר צידה לדרך (פ' שופטים) שהשיג על דבריו. וכן פסק הרמב"ם (הל' מלכים פ"ה ה"ז) ז"ל: מותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים מן הים הגדול עד המערב כנגד ארץ כוש והמדבר, הכל אסור להתישב שם, ובשלשה מקומות הוזהרה התורה שלא לשוב למצרים שנאמר 'ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד' ונאמר 'והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה' ונאמר 'כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם'. ובהלכה ח' מוסיף לפרט אופן האיסור והדרך שמוותרת הישיבה בה ז"ל: מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש ארצות אחרות ואין אסור אלא להשתקע שם וכו', ויראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין שהיא מותרת ולא הוזהרה אלא לשוב לה יחידים או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקולקלים יותר מכל הארצות שנאמר 'כמעשה ארץ מצרים'. עכ"ל.

יום ראשון כ' תמוז

יומא ל"ט

יום שני כ"א תמוז

יומא מ'

מאכלות אסורים שאוכלם באונס אם מטמטמים

עבירה מטמטמת לבו של אדם.

בשור"ת רב פעלים (ח"ד סוד ישרים סי' ה) כתב שהאוכל דבר איסור מחמת שלא ידע ולא גרם לעצמו שיכשל בשגגה, אין המאכל מטמטם לבו.

ומבאר את דבריו, שבשר נבלה וטריפה אין גופם מטמא נפש האדם, ואע"ג דכתיב בהו' ונטמאתם בם' אין הכוונה שגופם מטמא אלא ששורה על דבר האיסור כח רוחני של טומאה וע"י אכילתם שורה אותו כח טומאה על האדם ומטמאו, וממילא אם הוא אנוס גמור שאינו יודע כלל מן האיסור, אין רשות לכח הטומאה ליכנס ולגעת בו.

וכן כתב גבי המניח אוכל תחת המטה ששורה עליו רוח רעה, שאם הניח תחת המטה אוכל של חבירו שלא בידיעתו ואינו בנו ואשתו ועבדו של בעל האוכל שנאמר בהם שידם כידו, אין שורה עליו רוח רעה, על דרך שאמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם יומא ל"ט.

הדבר דומה לסוחר שהיה לו חנות של בושם שנכנס פעם אחת לבורסקי ויען שלא הורגל בזה מעולם ברח לנפשו, במשך הזמן נזדמן לו שירד מעסקיו עסק הבושם והוכרח להחליף מסחרו ונעשה בעצמו בעל בורסקי והנה אם כי מתחלה היה לו מסחר זה למפח נפש כי לא היה יכול לסבול ריח העורות אבל כאשר התרגל במסחרו עמד וישב כל היום והלילה בחנותו ולא הרגיש ריח הסרחון ונדמה היה לו כי בורסקי הוא מבטן ומלידה. כן הוא הענין עם מי שאוכל נבלות וטרפות ומתרגל בזה עד שלבו מתטמטם ואינו מרגיש כלל בסרחון הנבילה ולכן צותה התורה ולא תטמאו בהם ונטמתם בם היינו שלא יטמא נפשו בנבלות וטרפות אפילו פעם אחת כי מכיון שיתרגל בהם כבר קשה יהיה לו לפרוש מהן כמו הבורסקי בסרחון העורות.

(חפץ חיים, חייט, עמ"ט)

לתרומות והנצחות
1599-55-30-55

האם יש איסור הזכרת השם לבטלה בכתיבת השם

והא אמרת הגרלה מעכבא וכיון דקבעתיה שמאל היכי מהדרינן ליה.

בשור"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קלו) כתב לאסור לחרוט שם השם על תכשיט, שמאחר ואינו מוסיף עוד תיבות הוי כהזכרת השם לבטלה. והוסיף עוד, שאף אם נאמר שכותב אינו כאומר, מכל מקום מאותו לימוד ד'את ה' אלקיך תירא' שנלמד איסור הוצאת שם שמים לבטלה כמבואר בגמ' (תמורה ד), יש ללמוד גם איסור הכתיבה לבטלה, שגם בזה שייך 'את ה' אלקיך תירא', ואפשר עוד שכתביבה חמורה יותר מאמירה משום שהיא מונחת זמן רב לבטלה.

אולם העיר שם על יסוד זה מסוגייתינו, שהקשו בגמ' 'וכיון דקבעתיה שמאל היכי מהדרינן ליה', ומשמע שאף שעדיין לא קרא שם אינו מעכב ואין לשנות קביעות הגורל, וא"כ מדוע לעיל (ל"ט) אמר רבי ישמעאל שלא היה צריך לומר חטאת אלא לה', והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והרי אם אין קריאת השם מעכבת היה אסור לומר שם השם.

ובשלמא אם היה אומר לה' חטאת, היה ניכר כוונתו, אך באמירת ה' לבד בלי חטאת אינו ניכר כלל ונראה כאומרו לבטלה.

ומיישב דהתם שאני שמאחר ומכל מקום יש מצוה שיאמר גם בפיו שהוא לשם, לכך סובר רבי ישמעאל שכבר אין זה לבטלה, ואף שאינו אומר חטאת מ"מ כיון דנעשה חטאת מאמירתו לא הוי לבטלה.

ומסיק שם, שכיון שהזכרת השם לבד אף לצורך הוא באיסור מוציא שם שמים לבטלה, כל שכן שאסור לכתוב השם לבדו בלא עוד תיבות.

ומש"כ הרמ"א (יו"ד סוף סימן רע"ו) שאסור לכתוב שם לכתחילה שלא בספר משום שיכול לבא לידי בזיון, ומשמע שאם אין חשש שיבוא לידי בזיון מותר, כוונתו לאסור אף כשכותב עוד תיבות, שבזה אינו אסור משום כתיבה לבטלה, ומכל מקום אסור מטעם שלא יבא לידי בזיון, אך לכתוב שם לבד אסור מדינא מקרא ד'את ה' אלקיך תירא' אף באופן שאין בזיון.

יום שלישי כ"ב תמוז

יומא מ"א

האם לומר: 'אנא השם' 'לפני ה' תטהרו' בהזכרת השם

וכך היה אומר אנא השם וכו' לפני ה' תטהרו

בשו"ת הריב"ש (סי' ריט) נשאל במה שאנו אומרים ביום הכפורים בסדר עבודה 'וסמך שתי ידיו עליו והתודה וכך היה אומר אנא השם חטאתי וכו' לפני ה' תטהרו'. האם לאומרו בהזכרת שם השם או לא. והשיב שמאחר והכהן גדול ביום הכפורים היה אומר 'אנא השם' בשם המפורש וכן 'לפני ה' בשם המפורש וכן 'לה' חטאת' בשם המפורש, וכמו שכתב רב האי גאון ז"ל, לכן בתפילה לא יאמר אנא ה' בהזכרת שם השם לפי שהכהן גדול לא היה אומר בכנוי אלא מזכיר שם המפורש, ואם יזכיר שם ה' יראה כמו שהכהן גדול אמר כך, וזה אינו שהרי הוא אמר בשם המפורש, ולכן יאמר אדם אנא השם סתם ברמז ולא יזכיר שם בן ארבע אותיות בכנוי כלל, להורות שבשם המפורש היה אומר כן.

וגם ב'לפני ה' תטהרו' שהיה הכה"ג מזכיר שם המפורש, דקדקו לומר 'לפני השם תטהרו', וכן דעת רב סעדיה ז"ל. ומה שאנו אומרים 'ככתוב בתורת משה עבדך' כל זה הוא מדברי הכהן גדול בודויו.

אך זה דוקא בתפלה, אבל בסדר היום כשאנו קורין בתורה 'לה' חטאת' או 'לפני ה' תטהרו' אין לשנות, לפי שאין אנו מסדרין אז דברי הכהן גדול, רק שאנו קורין בתורה.

אמנם הרי"ץ גיאות ז"ל סובר שאם אמר 'לפני השם תטהרו' בהזכרת השם אין בכך כלום, דקרא הוא דקרי. ואע"ג שהוא רק זכר למאי דקאמר כהן גדול, אפילו הכי אם אמר לפני ה' תטהרו אורחא דקרא נקיט. וכן היה המנהג לומר לפני ה' תטהרו.

וכן כתב ששמע לרבותיו הרב ר' פריץ הכהן והרי"ץ זצ"ל שהיו עוברים לפני התיבה ביום הכפורים, והיו אומרים לפני ה' תטהרו, שכיון שאנו מזכירים הפסוק כאשר כתוב בתורה, אין לשנותו. אבל ב'אנא השם' שהם דברי הכהן גדול לבד ולא מקרא שכתוב בתורה, שם שייך הסברא דאם היינו אומרים 'אנא ה' בהזכרת השם היה נראה שכך אומרו הכהן כמו שאנו אומרים ולזה אומרים בלא הזכרת השם.

והטור באו"ח (סימן תרכא) הביא ב' הדעות.

יום רביעי כ"ג תמוז

יומא מ"ב

תענית ביום שמת רבו או צדיק

וההוא יומא נח נפשיה דרביא בר קיסי וכו' ואנחו בה סימנא רביא [בר] קיסי מככר כשעיר המשתלח.

כתב רש"י דמיתת צדיקים מכפרת, כדאמר בעלמא (מו"ק כח). למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה, לומר לך מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת.

הפני יהושע (ר"ה יח): כתב מטעם זה ליישב מדוע לא קבעו ביום מיתת צדיקים יום תענית כמו שקבעו ביום שמת גדליהו בן אחיקם, דכיון שסוף סוף מיתת צדיקים מכפרת ליכא צרה כ"כ, ורק במיתת גדליה שהיה ע"י ישמעאל בן נתניה שהיה מישראל ומזרע המלוכה לא שייך לומר שמיתתו מכפרת, דאדרבא מסתמא היה קצף גדול על ישראל בזה ומש"ה נשתנה משאר מיתת צדיקים.

ואף שלא קבעו חז"ל תענית במיתת צדיקים, מכל מקום כתב הש"ה (מסכת תענית עמוד העבודה קכג). שמנהג יפה הוא להתענות יום שמת בו רבו מובהק, כמו שיש להתענות ביום שמת בו אביו. עיי"ש. והובא בבאר היטב ובמשנ"ב (או"ח סי' תקסח).

וכן בחי' רעק"א (שו"ע יו"ד סי' תב סי"ב) כתב שמהגמרא גם כן משמע הכי, דאיתא בגמ' (נדרים יב). אמר הריני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו רבו כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם, ומשמע שיש מצוה להתענות ביום שמת בו רבו.

והנהגה באלוה רבה (או"ח שם סי' טו) הביא דברי הש"ה, וכתב דיש לגמגם על זה שהרי טעם התענית אינו משום כבוד אלא משום סכנה דריע מזליה, וזה נאמר דוקא בבן ולא בתלמיד לרבו.

וראה בשו"ת דברי יציב (יו"ד סי' רמד) שמוכיח מכמה מקומות דהתקשרות בין התלמיד לרבו יותר גדולה מהתקשרות בן לאביו, ושפיר כתב הש"ה דמנהג טוב להתענות ביום שמת בו רבו כמו שחייב להתענות ביום שמת אביו, כי חייב בכבודו יותר מכבוד אביו, וזה מורה על התקשרות החזקה שביניהם דהוה כחדא ושייך בהם כל הענינים שבין אב ובנו.

ואדרבה כיון דהתקשרות עם האב הוה רק בחומר והתקשרות עם הרב הוה בנפש ובנשמה, א"כ יום היא"צ שעיקרו בעניני הנפש והנשמה שייך יותר גבי רבו מאצל אביו.

יום המישי כ"ד תמוז

יומא מ"ג

לזכרון עולם בהיכלי תורה

30 גמרות לשיעורי התורה

נתנדבו לעי"נ א"מ הרב ישראל שמעון ז"ל

ב"ר דוד ז"ל לוינזון

נלב"ע כ"ג בתמוז תשנ"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

10 גמרות לשיעורי התורה

נתנדבו לזכות ידינו החפץ בעילום שמו

להצלחתו ולהצלחת כל בני משפחתו

בשעה שאני מזכיר צדיק עולמים תנו ברכה

ע"י ריש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו קשה על האדם להצדיק הנהגת הבורא ית' בעולם. אך כשמתבונן האדם שיש שני עולמים עוה"ז ועוה"ב ויטיב להצדיק בעוה"ב ולהרשע יריע בעוה"ב אז יכול להצדיק הנהגתו ית'. זהו כשאני מזכיר צדיק עולמים דע"י שיש שני עולמים עוה"ז ועוה"ב כביכול צדיק בהנהגתו לכן תנו ברכה להודות לו על צדקת ההנהגה.

(Sined halachot לר' יצחק אליהו לנאול)

כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לכבודו ברא

ואין כבוד מן הנבראים אלא כאשר יקיימו את מצוותיו ועובדים אותו, ואין זה רק באומה הישראלית, ועליהם נאמר (ישעיה מג כא) 'עם זו יצרת לי תהלתי יספרו' שלכן יצרת אותם כדי יספרו תהלתי, וישראל אינם עובדים להקב"ה אלא במצוותיו שמקיימים את התורה.

(גור אריה למהר"ל, גראשית)

בשמך יקראוך ובמקומך ישיבוך

הרגשת האנוכיות והפרטיות שהיא שורש מושג הבעלות נצרכת בעולם לעבודת ה' כדי שכל אחד ירגיש איך הוא מתקדם בעבודתו ומשיג עוד ועוד מעלות ומדרגות, מזה נשתלשלה הטעות לחשוב כאילו קניינים גשמיים יש להם חשיבות מצד עצמם, אבל באמת אין קנין לאדם אלא מה שקנה בתוך נפשו ועצמותו דהיינו התורה שלמד ומצוות ומעשים טובים שעשה כי הם שלו לעולם ועד.

זהו מה שאמרו ז"ל 'בשמך יקראוך' לעתיד לבא יבררו לך מה היתה תכליתך בעולמך, שהיא היא זהותך האמיתית. 'במקומך יושיבוך' הראוי לך לפי מילוי תכליתך. 'ומשלך יתנו לך' היינו מה שקנה בעולם הזה קנייה עצמית כנ"ל ורק מזה נותנים לו בעולם הבא.

צדיק מעצמו רשע מחבירו

נ"ל בס"ד הצדיק אע"פ שנוטל חלק חבירו בג"ע עכ"ז אין דרכו ליהנות משל אחרים אלא אחר שישב חבירו בתשובה מחזור לו חלקו, אבל רשע שלוקח חלק חבירו בגיהנם זה ודאי יהיה נכוה ולוקח מחלק חבירו שבגיהנם.

(בן יהויצט לרבי יוסף חיים מאגאדא)

החומר מ"כפתור ופרח" מתוך 'מתיבתא'

חרש שהתחנך בבית חינוך

לחרשים האם דינו כשוטה

והניח' מי שיש בו דעת להניח יצאו חרש שוטה וקטן שאין בהן דעת להניח.

טעם מיעוט קטן מ'והניח' הוא, שכיון שצריך שהאפר פרה יתחלק לשלש חלקים כדאיתא במשנה (מס' פרה), וצריך שיהיה שמור מכל טומאה, אין שכל החרש שוטה וקטן לכוון זאת. וכן מבואר בירושלמי (ריש תרומות) דתרומת חרש לא הויא תרומה משום דכתיב 'ונחשב' וכו'. ואף שקטן בן י"ג שנה פחות יום אחד שלומד תורה ומשנה ומבין בה יש לו דעת רחבה הרבה מאד, וגם לענין שמירת טהרות היו חרשים בירושלים שהאמינוהו להן, אלמא שהשכל זך וצח, אעפ"כ כללא כיילי חז"ל שקטן לאו בכלל בני דעה הוא אף שיש לו גם לשון למודים כאחד הגדולים. ויש שלמדו מדין זה שאף חרש ששייך ללמדו לבטא איזה דברים בשפתיו ולהבין, אעפ"כ לא יעלו משום כך למדרגת בני דעת גמורה להיות נחשבים בכלל מצווין ועושיין, דבכל אלה אין נמנה כי אם אשר חננו השם יתברך בדעת שלימה ובריאה כפי חוק האנושי אשר עלה בדעתו יתברך לחונן קיבוץ האנושי, וכיון דכל גריעותא דחרש הוא משום חסרון דעת שלמה אין מועיל מה שנלמד לו לבטא איזה דברים בשפתיו שזה אינו מוסיף ידיעה על ידיעתו אף אם היה מבטאו כמבטא כל בני אדם. וכן היא דעת מוה"ר אברהם וואלף האמבורג בספרו שער הזקנים (ח"ב קלה. ואילך).

והנה בימינו נתחדש בית חינוך לחרשים שמעלים דרגת שכלו של החרש עד שאינו נבדל משאר בני אדם אלא בחסרון חוש השמיעה ובגמגום לשונו בלבד, אך מדת שכלו והבנתו במשא ומתן היא כשל כל בני אדם הפקחים, ונחלקו הפוסקים אם דינו כשוטה או לא. בשו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר (ח"ב סי' נח) כתב שנחלקו בזה גדולי הדור, דבשו"ת דברי חיים (ח"ב אהע"ז סי' עב) מפלפל בדברי השואל שהוכיח דדינו כפקח לכל דבר וכפי הבנתו בדבריו מסכים עם דעת השואל. עוד הביא מהרב ר' אליעזר זאב אלט מקובערסדארף שדן בזה לפני כעשרים שנה עם אחד מגדולי הפוסקים בזמנו (הרב אהרן זינגער ממטערסדארף) והסיקו שלהלכה דינו כבר דעת, אבל חששו להורות כך למעשה. ודעת הרא"ז אלט שיש להחמיר בדבר למעשה לדונו כאינו בר דעת. אולם הגאון מהר"ם שיק בתשובתו (אה"ע סי' עט) אחר שהאריך בדין כל מיני החרשים כתב בסיום דבריו: ועכ"פ נראה דחרש שהורגל לדבר בבית חינוך עדיין לא יצא מידי ספק אינו בר דעה לכל הפחות, ואין לצרפו למנין ולהניח להוציא עצמו ע"י חרש כזה ואין אוכלים משחיתתו. ע"כ. ובתוך דבריו כתב שפעולת החרש שלימדוהו הוי כמעשה קוף בעלמא ואינה אלא כפי מה שנקבע ונטבע בו מההרגל והלימוד ואין לו בחירה ודעה חפשית.